כיתה ז' | תושב"ע · משנה | שיעור 2 מתוך 3 | 45 דק' | מגילה א, ד

"אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים": שנה מעוברת

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יסבירו מה קורה כשקראו את המגילה באדר הראשון ואחר כך עיברו את השנה.
- התלמידים יזהו את שני הדברים שבהם אדר ראשון שונה מאדר שני, לפי המשנה.
- התלמידים יסבירו לפי הרע"ב מה כן שווה בשני האדרים.

❓ השאלה הגדולה של היחידה

איך זוכרים נס, כך שיישאר לדורות?

בכל שיעור כותבים "כלל זיכרון" אחד שהמשנה קובעת, ובסוף היחידה מנסחים "חוקה" לזיכרון.

🧪 פתיחה

שואלים: מהי שנה מעוברת? למה צריך להוסיף חודש? (הסבר קצר: לוח השנה העברי צריך להתאים לירח ולשמש, כדי שפסח יחול באביב.)

📖 הסבר למורה

המשנה: "קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה, קורין אותה באדר השני". כלומר, אם החליטו לעבר את השנה רק אחרי שכבר קראו, קוראים שוב. ואז הכלל: "אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים".

הרע"ב מסביר: ההבדל הוא רק בקריאת המגילה ובמתנות לאביונים, "הא לענין הספד ותענית זה וזה שוין", כלומר גם בי"ד-ט"ו של אדר ראשון אין מספידים ואין מתענים. מכאן "פורים קטן" באדר ראשון (המונח עצמו אינו במשנה).

לכיתה ז': המשנה מראה שמצוות הפורים קשורות לזמן שבו קרה הנס, ושמתנות לאביונים הן חלק מהעיקר. משלוח מנות וסעודה לא מוזכרים במשנה הזאת; לא להוסיף אותם כאילו כתובים בה.

זרמים: נכתב לחמ"ד, לפי תכנית המשנה של משרד החינוך (מסכת מגילה בכיתה ז', לפי דף תכנית הלימודים במשנה לכיתה ז' באתר משרד החינוך). בממלכתי אפשר להשתמש בשיעורים כהיכרות עם המשנה ועם החגים והמנהגים שהיא מתארת.

📜 המקור (המשנה מתוך ספריא, נוסח תורת אמת; רע"ב מתוך ספריא)

משנה, מגילה פרק א, משנה ד

> קָרְאוּ אֶת הַמְּגִלָּה בַּאֲדָר הָרִאשׁוֹן וְנִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה, קוֹרִין אוֹתָהּ בַּאֲדָר הַשֵּׁנִי, אֵין בֵּין אֲדָר הָרִאשׁוֹן לַאֲדָר הַשֵּׁנִי אֶלָּא קְרִיאַת הַמְּגִלָּה וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים:

רע"ב (ר' עובדיה מברטנורא) על מגילה א, ד

> אֵין בֵּין אֲדָר רִאשׁוֹן לַאֲדָר שֵׁנִי וְכוּ'. הָכִי קָאָמַר, אֵין בֵּין אַרְבָּעָה עָשָׂר וַחֲמִשָּׁה עָשָׂר שֶׁל אֲדָר רִאשׁוֹן לְאַרְבָּעָה עָשָׂר וַחֲמִשָּׁה עָשָׂר שֶׁל אֲדָר שֵׁנִי, אֶלָּא מִקְרָא מְגִלָּה וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים, הָא לְעִנְיַן הֶסְפֵּד וְתַעֲנִית זֶה וָזֶה שָׁוִין:

⚖️ כתוב / מפרשים

בצד אחד מה שכתוב במשנה במפורש, ובצד השני פירוש, עם שם המפרש. הפירוש הוא דרך אחת להבין, לא חלק מהמשנה.

📜 כתוב במשנה	🔍 מפרשים (ושל מי הפירוש)
"קָרְאוּ אֶת הַמְּגִלָּה בַּאֲדָר הָרִאשׁוֹן וְנִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה"	מקרה שבו עיברו את השנה אחרי שכבר קראו: קוראים שוב באדר השני.
"אֶלָּא קְרִיאַת הַמְּגִלָּה וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים"	שני הדברים שעושים רק באדר השני.
(רע"ב) "הָא לְעִנְיַן הֶסְפֵּד וְתַעֲנִית זֶה וָזֶה שָׁוִין"	רע"ב: בשני האדרים אין מספידים ואין מתענים בי"ד-ט"ו.

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

חומרים: לוח שנה של שנה מעוברת, דף העבודה

1. פתיחה: מהי שנה מעוברת? (7 דקות)
2. קריאת המשנה: שני חלקים, המקרה והכלל (10 דקות)
3. קריאת הרע"ב: מה שונה ומה שווה (8 דקות)
4. דף העבודה (12 דקות)
5. דיון: למה דווקא מתנות לאביונים "עוברות" לאדר השני? וכלל זיכרון 2 (8 דקות)

💬 שאלות לדיון

הבנה (מה כתוב?)

1. מה עושים אם קראו באדר הראשון ואחר כך עיברו את השנה?
2. מה שני הדברים שבהם אדר ראשון שונה מאדר שני?

פרשנות (מה זה אומר?)

1. לפי הרע"ב, במה שני האדרים שווים?
2. למה, לדעתכם, מתנות לאביונים נקבעו יחד עם קריאת המגילה?

הערכה (מה דעתי?)

1. מה המסר של מצוות מתנות לאביונים בחג של שמחה?

🏁 סיכום השיעור

"כלל זיכרון 2": "זוכרים נס גם בנתינה לאחרים (מתנות לאביונים)".

🎟️ כרטיס יציאה (2 דקות)

בסוף השיעור כל תלמיד כותב על פתק:

1. דבר אחד שלמדתי היום: _____
2. שאלה אחת שעדיין יש לי: _____

💡 הערות למורה

אפשר לבדוק עם התלמידים אם השנה הנוכחית או הבאה מעוברת, בלוח שנה. שנה מעוברת קובעים לפי חשבון ידוע; זה לא חלק מהמשנה.

📝 בדף העבודה

טבלת "שונה / שווה", שאלות הבנה, שאלת עמדה ו★ שאלת אתגר. מחוון מלא בעמוד השני.

מקורות

- משנה מגילה א, ד (ספריא)
- רע"ב על מגילה א, ד (ספריא)

מחוון: אדר ראשון ואדר שני

1. רק באדר השני: קריאת המגילה ומתנות לאביונים. שווה (רע"ב): הספד ותענית (אסורים בשניהם בי"ד-ט"ו).
2. ב. קוראים אותה באדר השני
3. ההבדל היחיד בין הימים י"ד-ט"ו בשני החודשים הוא שקריאת המגילה ומתנות לאביונים נעשות רק באדר השני; בשאר הדברים הם שווים.
4. למשל: משלוח מנות, סעודת פורים. הן לא מוזכרות במשנה הזאת.
5. תשובה פתוחה (פירוש של התלמיד). כיוון: הנתינה לעניים היא חלק מהזיכרון עצמו, והיא צריכה להיות בזמן החג האמיתי, כשהעניים צריכים לשמוח.